

кількості бесід (у нашому випадку ця кількість доводилась до 50-80 по кожному об'єкту дослідження). Наведена статистика обґрунтовувалась переконанням у тому, що така кількість віруючих складала більшість релігійної общини, відтак і результати таких досліджень оголошувалися об'єктивними.

Для нас є важливим, що поряд із селищами західної, центральної, східної частини УРСР семінари-дослідження проводилися і у волинському селі Башуки (Кременецький район Тернопільської області) [2, с. 693]. Аналіз таких соціологічних досліджень дозволив зробити висновки, які не втратили актуальності і нині. Зокрема, наголошувалося, що віруючих можна класифікувати за ступенем їх переконання, характеру їх релігійних поглядів, впливу релігійних ідей на їх дії та вчинки [2, с. 693].

Варто зацентувати нашу увагу на тому що, для розвитку соціологічних досліджень в СРСР важливою стала сформульована М. М. Моторнім проблема необхідності типологізації релігійних вірувань. На його думку виокремлення типів потрібно провести відповідно до соціальної структури і культурних особливостей суспільного організму. Ці роздуми лягли в основу формування структурно-типологічного методу як міждисциплінарного і для релігієзнавства, етнології, культурології протягом усього радянського періоду та не втратили своєї актуальності і нині.

Спостереження за ступенем релігійності віруючих у 1970-х роках дали змогу виокремити групі вчених у складі Є. Дулумана, Б. Лобовика, В. Танчера, належність трьох типів віруючих: переконанні віруючі, звичайні віруючі, ті віруючі, що вагаються.

Перша група характеризується крайньою прихильністю до релігії. Вони були активними членами релігійних общин, добре орієнтувалися в релігійному віровченні. Для переконаного віруючого, на думку дослідників, не прийняте модерністське розуміння священних текстів. Таким чином, відхиляючи релігійний модернізм, вони більше схиляються до консерватизму. Переконанні віруючі – це активні прихожани церкви, молитовного будинку, синагоги. Причому відвідували їх вони не рідше одного разу в неділю [1, с. 723].

Переконанні віруючі відрізнялися знанням обрядової сторони релігії, дотримувалися усіх постів. До будь-якої модернізації культу, так як і до спроб реформування вчення, вони відносилися вкрай негативно. Деколи посеред таких віруючих траплялися релігійні фанатики. На думку вчених, відсоток переконаних віруючих у релігійних общинах складав не більше 10% [1, с. 724]. Безумовно, зважаючи на тенденційність і заангажованість радянських вчених, думаємо, що у православному середовищі цей відсоток, очевидно, був більший, проте не набагато. У протестантському ж – звичайно набагато більший. Проте, цілком погоджуємось з думкою цих науковців про те, що у практичному житті поєднати і дотримуватися усіх рис, якими наділений переконаний віруючий, безумовно важко.

Друга група – це звичайні віруючі. У них релігійні і безрелігійні уявлення займають однакове місце. У свідомості такого віруючого протистоять віра в Бога і віра в життя, свої сили, знання. З релігійно звичайний віруючий знайомий більше з обрядовою стороною. В церковному житті він участі майже не приймає: світські справи у його житті посідають важливіше місце, ніж церковні [1, с. 724–725].

Релігійні переконання звичайного віруючого складні і суперечливі, динамічні та мінливі. Такий віруючий цілком сприймає модерністське розуміння тих чи інших постулатів віровчення, оскільки це певною мірою наближує суперечливі сфери його світогляду.

Така група віруючих є найчисельнішою в православному середовищі. На думку Є. Дулумана, Б. Лобовика, В. Танчера, яку ми поділяємо, у конфесіях баптистів, адвентистів, свідків Єгови звичайні віруючі складали біля 30%. Припускаємо, що така тенденція була характерною і для Волинського регіону.

Третю групу віруючих утворюють ті, що вагаються. До них відносяться люди, світогляд яких містить релігійні ідеї, проте місце таких ідей у свідомості є незначним. Доволі розмиту уяву вони мали і про релігійне віровчення, не завжди орієнтуються у питаннях релігійного культу, у житті общини вони жодної участі не брали [1, с. 725–726]. Релігійність такого віруючого є нестійкою, зазвичай він є байдужим до відтворення релігійного культу і не приймає у цьому процесі активної участі як прихожанин. На думку радянських вчених кількість таких віруючих складає не більше 30% [1, с. 726].

Звичайно, аналізуючи типологію віруючих Волинського регіону зазначимо, що характеристики узагальнені. Посеред різних конфесій (православні, католики, іудеї) віруючим була притаманна іманентна лише їм специфіка. До того, що є важливим для нашого дослідження посідає той факт, що релігійні практики радянського періоду здійснювалися не лише віруючими (адже, до прикладу, охрещували дітей у сім'ях, які не ідентифікували себе як віруючі).

Відтак радянська держава цілеспрямовано здійснювала маргіналізацію віруючих, витісняючи їх із важливих сфер соціокультурного буття краю, обмежуючи будь-які прояви релігійності. Офіційно насаджуванні ціннісні настанови були «чужими і неприйнятними» для віруючої людини. Останній факт сприяв посиленню у віруючого відчуття своєї «чужості» та, зрештою, сприяв його суспільній ізоляції.

Джерела та література

1. Дулуман Е. К. Добовик Б. А., Танчер В. К. Образ верующего: степеня, мотивы и уровни религиозности / Е. К. Дулуман, В. К. Танчер // Вопросы религии и религиоведения. Вып. VI: Антология отечественного религиоведения: Религиоведение Украины [Текст]: сборник. Часть 1: Феномен советского религиоведения: украинский контекст / сост. и общ. ред. Ю. П. Зуева, А. Н. Колодного, Л. А. Филипович, В. В. Шмидта, П. Л. Яроцкого – М.: ИД «МедиаПром», 2010. – с. 719–737.
2. Ерышев А. А., Танчер В. К. Методика и результаты конкретно-социологических исследований религиозности / А. А. Ерышев, В. К. Танчер // Вопросы религии и религиоведения. Вып. VI: Антология отечественного религиоведения: Религиоведение Украины [Текст]: сборник. Часть 1: Феномен советского религиоведения: украинский контекст / сост. и общ. ред. Ю. П. Зуева, А. Н. Колодного, Л. А. Филипович, В. В. Шмидта, П. Л. Яроцкого – М.: ИД «МедиаПром», 2010. – с. 691–698
3. Кильдеев М. Уровень мусульманской религиозности населения в Среднем Поволжье и Приуралье по данным советских социологических исследований (1966–1991) / Государство. Религия. Церковь. – № 1(32). – 2014. – С. 131–150.
4. Панич О. І. Міф про баптистів у радянському суспільстві 1950–1980-х р.: марновірство і пропаганда / О. І. Панич // Український історичний журнал. – 2011. – № 3. – С. 123–142.
5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. - Ф. 4648. – Оп. 1. – Спр. 376.
6. Шліхта Н. Історія радянського суспільства : Курс лекцій / Н. Шліхта. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Харків : Акта, 2015. – 252.
7. Юрій М. Ф. Соціокультурний світ України: Монографія / М. Ф. Юрій. – К.: Кондор, 2004. – 736 с.

УДК 908(477.81)

В. Закревський

КРАЄЗНАВЧІ СТЕЖИНИ І. Г. ПАЩУКА (1938–2013) – ДОСЛІДНИКА РІВНЕНЩИНИ

В статті аналізується життєвий і творчий шлях Івана Григоровича Пащука (1938–2013), журналіста і літературознавця, краєзнавця. З'ясовується його внесок у створення та розгортання діяльності Рівненського обласного краєзнавчого товариства.

Ключові слова: І. Г. Пащук, Рівненське обласне краєзнавче товариство, видавнича діяльність, організація конференцій.

V. S. Zakrevskiy Local lore paths of I. G. Prashchuk - researcher of Rivne.

In this article analyzes life and creative way of Ivan G. Praschuk, who is journalist and literary scholar, local historian. Explains his contribution to creation and deployment of Rivne's regional local lore society activity.

Key words: I. G. Paschuk, Rivne's regional local lore society, publishing activity, organization of conferences.

Вивчення минулого рівненського краю як складової історичної Великої Волині ось уже поспіль більше ста років перебуває в полі зору краєзнавців. Започатковане дослідження історії Рівненщини в добу Російської імперії, по тому продовжене в умовах відродженої Речі Посполитої у міжвоєнний період, широко використовувалось у подальшому радянською державою для пропаганди класової ідеології, сумнівних переваг і досягнень тоталітарної радянської системи. Проте і в той складний час ідеологічних догм і священних партійних гасел саме у краєзнавстві можна було віднайти пристанище для творчості, хоча б у якійсь мірі відстороненій від радянської дійсності.

Шлях Івана Григоровича Пашука до рівненського краєзнавства не виглядав прямою дорогою. Його мала батьківщина мала іншу назву – Холмщина (Люблінське воєводство Польщі), де він народився в українській сільській родині трударів, і де пройшло його раннє дитинство. З Рівненщиною його родину пов'язала трагічна повсенна акція примусового виселення українців з Польщі до Радянської України, в результаті Пашуки знайшли пристанище на Рівненщині, оселившись на території сучасного Млинівського району. В селах Млинівщини – Богущівка, Новин, Довгошия збігали шкільні роки Івана. Саме тоді і проявилось його зацікавлення журналістською і літературною творчістю – поки що не пов'язані впритул із краєзнавчою тематикою. Так, під час навчання у школі Іван Пашук редагував класні та загальношкільні стіннівки, а з 1955 року починає дописувати до районної газети “Радянське життя”, дитячої газети “Зірка”, обласної газети “Червоний прапор” (нині “Вільне слово”).

Потяг до літератури і журналістики привів І. Пашука до Рівненського державного педагогічного інституту. У 1957 році юнака зараховують студентом українського відділення філологічного факультету з додатковою спеціальністю музика і співи. В інституті він активно долучається до громадського життя, стає членом літературної студії та продовжує дописувати до газет, багатотиражки “За вчительські кадри” [1, с. 145].

Влітку 1958 року Іван Пашук уперше вирушив у студентську науково-мовознавчу експедицію вивчати Рівненське Полісся. Молодого та здібного юнака, який мав організаторські здібності, запримітили журналісти, і невдовзі 1959 року він очолив літературне об'єднання при Рівненській районній газеті “Радянське село” (нині “Слово і час”).

По закінченні навчання у 1962 році Іван Пашук, як молодий спеціаліст, отримав розподіл на роботу учителем української мови, літератури та співів у Великоглушівську середню школу Любешівського району Волинської області. Із колективом цього навчального закладу він встиг познайомитися ще студентом під час проходження тут педагогічної практики, отож до праці на освітянській ниві взявся охоче. Та невдовзі його мобілізують на строкову службу в армію, де він не полишає свої літературні захоплення і продовжує публікуватися в армійських газетах “Слава Родины” та “Крылья Родины”, а також в “Літературній Україні” [2, с. 8].

Після демобілізації з армійської служби у 1964 році Іван Григорович почав працювати завідувачем відділом листів і робіткорів рівненської районної газети “Слово правди”. Одночасно очолює літературне об'єднання, що діє при редакції газети. У перших своїх газетних публікаціях Іван Пашук стверджує, що література потрібна кожному, як повітря. Вона збагачує розум, надихає серце, возвеличує красу життя. Вона – великий друг людини. Він високо цінував творчість Олеса Гончара, Миколи Руденка, Максима Рильського, Володимира Сосюра, Андрія Малишка і наголошував, що у їхніх творах – глибинна правда життя.

У 1966 році молодий журналіст був переведений на посаду завідувача відділом шкільної і студентської молоді обласної молодіжної газети “Зміна”. Цю посаду І. Г. Пашук обіймав до 1974 року, при цьому паралельно працював вчителем-філологом у Городоцькій вечірній школі Рівненського району. А ще одночасно навчався на факультеті журналістики Львівського державного університету ім. І. Франка. Таки журналістська робота у цей період життя була визначальною у його професійній біографії. Вона дозволяла багато подорожувати і набувати знань про повсякденне життя простих людей, їхні проблеми і уподобання. Щоправда, писати відверто про наболілі життєві негаразди не випадало, оскільки цензурування друкованого слова в радянській системі контролю над суспільством працювало злагоджено.

У березні 1968 року Іван Григорович Пашук став членом Спілки журналістів України. Протягом 1974–1976 років він працює власним кореспондентом рівненської обласної газети “Червоний прапор” по Здолбунівському, Рівненському та Костопільському районах. Тоді ж його обирають заступником обласного літературного об'єднання.

У січні 1977 року Іван Григорович Пашук переведений на посаду завідувача корпункту по Рівненській, Волинській і Житомирській областях “Робітничої газети” республіканського значення. Після реорганізації кореспондентської мережі з червня 1988 року він працює кореспондентом “Робітничої газети” у Рівненській та Волинській областях. При цьому не полишає дописувати до обласної газети “Червоний прапор”, живе активним громадським життям краю.

У 70-80-тих рр. на сторінках “Червоного прапору” публікувалися рецензії журналіста Пашука на краєзнавчі праці відомих дослідників Рівненщини Григорія Дем'янчука, Гурия Бухало, Георгія Сербіна. Саме їх з'яву і можна окреслити як реальний поступ самого Івана Григоровича по шляху краєзнавчих досліджень. Рецензуючи доробок відомих краєзнавців, він навчався у них освоювати насамперед літературознавче поле регіональних досліджень Рівненщини. У цей період свого творчого життя молодий журналіст на шпальтах “Робітничої газети” та “Червоного прапору” знайомив читачів з краєзнавчими, історичними та літературознавчими джерелами по наш край. Доводилось йому виступати у ролі популяризатора творчості рівненських письменників Лаврентія Кравцова, Сергія Мельничука, краєзнавця і дитячого письменника Євгена Шморгуна, байкаря Петра Красюка, поета Анатолія Котовського. А ще рецензувати драматургічні твори місцевих письменників – Ростислава Заса, Степана Бабія, Василя Басараби, Миколи Пшеничного. Газетні дописи журналіста Пашука доносили до рівненського читача найсвіжішу інформацію про роботу Рівненського обласного літературного об'єднання, творчий доробок його членів – поетів, прозаїків, драматургів і критиків Рівненщини.

Ще одним напрямком журналістської діяльності І. Г. Пашука була популяризація нових українських літературних видань, поміж яких і краєзнавчих. У 70–80-х рр. на сторінках районної газети “Слово правди” у рубриці “Прочитай цю книжку”, з'являються його систематичні огляди новітньої літератури, найчастіше підписані такими псевдонімами, як от П. Іваненко, І. Григоренко, П. Ащук, Г. Богущ, І. Григорук.

Вже в ранній період своєї творчої діяльності допитливий філолог і журналіст І. Г. Пашук розпочинає власні дослідження життя та творчості літературних діячів, які залишили помітний слід на літературній карті Волинського Полісся та були тісно пов'язані з Рівненщиною. У 70-ті роки Іван Григорович веде пошуки досліджень та збирає матеріал про одного із засновників Полтавської спілки селянських письменників “Плуг” – поета Юрія Зіновійовича Жилка. Уродженець села Підлужне Костопільського району Рівненської області Юрій Жилко в 20–30-тих рр. ХХ століття публікувався на шпальтах багатьох українських республіканських видань. Тож довелося переглянути їх Пашуку чимало, перш ніж звести до купи увесь його творчий доробок. Як відомо, у березні 1938 року наш земляк був звинувачений НКВС “в активній участі в контрреволюційній націоналістичній організації та проведенні антирадянської роботи” і розстріляний. Івану Григоровичу вдалося знайти цікаві, прижиттєві світліни письменника, його нові поетичні, прозові і критичні твори, які утверджують в думці про велику обдарованість і талант Юрія Жилка [7].

Важливою віхою творчої активності Івана Григоровича Пашука та його зацікавлень краєзнавчою тематикою стала участь навесні 1988 року в інспекторсько-водній експедиції по судноплавній нижній частині Горині – найбільшій річці Рівненської області.

Експедиційний маршрут проліг від Іванової Долини, що під Костоподем, аж до зустрічі Горині з Прип'яттю – вже в Білорусі, а його загальна протяжність склала більше 200 кілометрів [3, с. 168].

В ході експедиції журналіст Іван Пашук збирав нові та невідомі історичні, літературні, фольклорно-етнографічні відомості про рівненський край. Зокрема, під час експедиції вдалося відвідати село Городець Володимирецького району Рівненської області, в якому у 40-х рр. XIX ст. проживав зі своєю родиною Юзеф Ігнацій Крашевський – відомий польський письменник. Мешканці цього села зберігали пам'ять і про українських письменників вже XX сторіччя – Авеніра Коломийця та Галину Гордасевич, життєві дороги яких пов'язані із цим надгоринським краєм. Ця експедиція на довгу пам'ять закарбувалася Іванові Пашуку, матеріали з якої він використовував у подальших дослідженнях про рідний край.

31 березня 1989 року І. Г. Пашук був обраний головою Рівненського обласного краєзнавчого товариства Всеукраїнської спілки краєзнавців (від жовтня 2008 року – Національна спілка краєзнавців України). У березні 1990 року він був делегований на перший установчий з'їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців, який проходив у Київському "Українському домі". Варто наголосити, що під час дебатов на з'їзді щодо назви громадського об'єднання краєзнавців саме Пашук запропонував назву «Всеукраїнська спілка краєзнавців». У подальшому він брав участь у чотирьох наступних з'їздах Всеукраїнської спілки краєзнавців. Голова Всеукраїнської спілки краєзнавців Академік Петро Тимофійович Тронько так характеризував організаторські здібності Пашука: "Саме Іван Григорович чітко і принципово на з'їздах наголошує на вирішенні багатьох злободенних проблем краєзнавчого руху Рівненщини та України" [2, с. 6].

Від часу заснування Всеукраїнської спілки краєзнавців І. Г. Пашук був членом правління і удостоївся звання почесного його члена. Це зобов'язувало до активізації краєзнавчого руху на Рівненщині. Так, очолюване ним Рівненське обласне краєзнавче товариство розгортає активну співпрацю з установами культури та освіти, залучає до свого кола все більше краєзнавців. Одним із напрямків такої співпраці стала участь у проведенні у 90-х рр. науково-практичних конференцій "Берестецька битва в історії України".

У 1991 р. краєзнавчі товариства Волинської, Житомирської, Хмельницької та Рівненської областей вирішили регулярно проводити науково-краєзнавчі конференції "Велика Волинь: минуле і сучасне". Їх проведення можна розцінювати як спільний внесок у розвиток краєзнавчого руху ентузіастів з багатьох куточків історичної Волині в умовах незалежної України. А ще Рівненське обласне краєзнавче товариство активно долучалося до організації та проведення таких краєзнавчих заходів як науково-краєзнавчі конференції "Острог на порозі 900-річчя", "Корцю – 850", "Гошанське Погориння: давнина і сучасність". Співпрацювало очолюване І. Г. Пашуком товариство краєзнавців і з редакційною групою обласної редколегії книги "Реабілітовані історією", яка проводила активну пошукову роботу і продовжує нею займатися й донині по поверненню доброї пам'яті про людей – жертв репресій радянської влади.

Організаторську роботу І. Г. Пашук поєднував і з творчою діяльністю. За своє життя, яке нагло обірвалося у вересні 2113 року, він підготував більше сотні публікацій, які представлені у багатьох краєзнавчих та наукових збірниках. На сторінках його публікацій найбільше йдеться про літературних діячів Рівненщини та ширше – історичної Волині. Для донесення детальнішої інформації про літературних митців до читачького загалу дослідник видав літературну карту Млинівщини – "Млинівщина літературна" (1992). Вагомим підсумком літературно-краєзнавчої творчості І. Г. Пашука стала "Літературно-краєзнавча енциклопедія Рівненщини".

Все своє свідоме життя талановитий педагог та заслужений журналіст України Іван Григорович Пашук збирав матеріали краєзнавчого характеру та досліджував свою рідну Рівненщину. Скільки й пам'ятає його родина, він завжди ходив з ручкою і записником, з якими не розлучався в будні та в свята, щоденно слухав ранкові новини, вів щоденник, у якому накреслював плани майбутніх досліджень і поїздок, любив працювати рано-вранці, коли домашні ще спали [4].

Отже, Іван Григорович завжди знаходився у коловороті громадських подій, намагався якомога більше донести невідомі сторінки історії Рівненщини сучасникам, розповісти про щоденні будні простого пересічного громадянина та про особистостей, призабутих історією. У щоденній громадській роботі він ніколи не знав втоми.

Незадовго до смерті Іван Григорович Пашук передав до держархіву Рівненської області чималу частку свого особистого архіву, а також матеріали, які стосуються діяльності Рівненського обласного краєзнавчого товариства. Увесь цей документальний масив чекає дослідників, здатних продовжити вивчення регіональних аспектів історії вже на новій методологічній основі.

Джерела та література

1. Булига О. С. Поєднанні Волиню. Історико-краєзнавчі нариси. Кіносценарій / О. С. Булига. – Рівне: Волинські обереги, 2010. – 232 с.
2. Вибір на все життя: До 65-річчя Івана Григоровича Пашука: Бібліогр. покаж. / [Укладач Л. М. Каленюк; Наук. ред. В. П. Ярошук; ред. Л. Г. Сахнюк]. – Рівне: Волинські обереги, 2004, - 72 с.
3. Західне Полісся: історія та культура. Випуск 4. Володимирецький район Рівненська область / [ред. А. Українець]. – Рівне: О. Зень, 2012. – 200 с., 129 іл.
4. Кидрук І. М. Пристрасть на все життя / І. М. Кидрук // Вісті Рівненщини. – 1998. – 20 лютого.
5. Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю. Довідник. Випуск 1 / [ред. П. Т. Тронько, О. Г. Бажан, В. В. Врублевська, Ю. З. Данилюк, О. П. Реєнт, В. О. Савчук, А. А. Ситник, С. М. Скляренко]. – Київ – Кам'янець-Подільський, 2003. – 270 с.
6. Пашук І. Г. Краєзнавчий спілді – 10 років / І. Г. Пашук // Демократична Рівнешчина. – 2000. – 24 березня.
7. Пашук І. Г. Нове про Юрія Жилка / І. Г. Пашук // Червоний промінь. – 1976. – 6 липня.

УДК 39:[645.4:684.43](477.41/42)"19/195"

В.Сивак

НАРОДНІ МЕБЛІ У СЕЛЯНСЬКОМУ ЖИТЛІ СЕРЕДНЬОГО ПОЛІССЯ КІН. XIX – СЕРЕДИНИ XX СТ.: ПОЛІЦЯ, МИСНИК

У статті на основі зібраних польових етнографічних матеріалів, наявних джерел та наукової літератури стисло аналізується один із видів народних меблів поліщуків для схову, укладання та зберігання речей і предметів хатнього та господарського користування – полицю та мисник. Прослідковуємо час їх виникнення, матеріал, розміри, форму, варіанти конструктивних з'єднань, функціональне призначення. Матеріал представлений переважно з території Середнього Полісся (межіріччя Ужга і Тетерева).

Ключові слова: Середнє Полісся, народні меблі, полиця, мисник, ложник, "божниця", конструктивні з'єднання.

The paper deals with condensed analysis certain type of polishchuck's furniture purposed for custody and storing household objects and good – shelf and plate rack – made on the base of gathered ethnography data's, available sources and scientific literature. The time of sit's appearance, material of manufacturing, size, form, tapes of construction junction, functions are traced. The data's for the investigation gathered mostly from the territory of Central Polisia (country between rivers Uzh and Theteriw).

Key words: Central Polisia, folk furniture, shelf, plate rack, "lozhnyck", "bozhnytsja", construction junctions.